

Wau,

HIIHTOHISTORIAA!

Loimaan hiihtohistoriallisen seminaarin 18.3.2022 julkaisu

Toimitus: Kalle Virtapohja (päätoimittaja), Timo Siukonen, Jouko Pukki.

Kuvat lina Ihanamäki, ellei toisin mainita.

18.3.2022 järjestetyn Loimaan hiihtohistoriallisen seminaarin striimiin pääsee tästä:

<https://www.loimaanlehti.fi/2022/03/tarjolla-talviurheilutietamysta-seminaarissa-suora-lahetys/>

SUOMEN URHEILU-
HISTORIALLINEN SEURA
FINLANDS IDROTTHISTORISKA FÖRENING

SUOMEN
MAATALOUSMUSEO
Sarka VUODEN
MUSEO

Loimaa

Puusuksen tarina	s. 3
Juuso ja Haku-Veikko	s. 4
Urheilumuseo ja sukset	s. 5
Sieppijärven Sisu	ss. 6-7
Tervetuloa takaisin Loimaalle	s. 8

Kuva: Jouko Pukki

Kuva: Jouko Pukki

Yhteenveto seminaarista

Hiihtäjänä maailman huipputasolle nousut Kati Lehtonen kommentoi kommentoi Juuso Waldenin toimintaa urheilussa. Kuvassa on Jämsänkosken Ilveksen olympiamitalisteilleen teettämä muistomerkki.

Kiitos lainasta, sanoi Kalle Virtapohja palauttaessaan Jouko Pukille (vas.) kaksi lainassa ollutta kirjaa Veikko Hakulisesta.

Loimaan Lehden päätoimittaja Kati Uusitalo todisti, kuinka vahvaa hiihtoinnostus on Loimaalla.

Kuulumiset vaihtuivat hiihtomiesten kahvitauolla.

Käsivarsinauhoja löytyi joka lähtöön.

URHEILU

Loimaan hiihtohistoriallinen seminaari kokoaa yhteen urheilutietämystä

Loimaan hiihtohistoriallinen seminaari kokoaa yhteen urheilutietämystä. Seminaari on osa Loimaan hiihtohistoriallisen seminaarin järjestelytoimikunnan toimintaa. Seminaari on osa Loimaan hiihtohistoriallisen seminaarin järjestelytoimikunnan toimintaa. Seminaari on osa Loimaan hiihtohistoriallisen seminaarin järjestelytoimikunnan toimintaa.

Loimaan hiihtohistoriallinen seminaari kokoaa yhteen urheilutietämystä. Seminaari on osa Loimaan hiihtohistoriallisen seminaarin järjestelytoimikunnan toimintaa.

Loimaan Lehti teki seminaarista näyttävän ennakkokotutun haastatteleamalla Jouko Pukkiä.

Jouko Pukki ja Kalle Virtapohja ideoivat keskenään hiihtoihteista seminaaria Loimaalle. Tästä tietämättömänä Timo Siukonen kirjoitti 2.9.2021 Urheilumuseon ja Loimaan Perinnesuksen johdolle sähköpostia, jossa esitti 75-vuotismuistona näyttelyn järjestämistä edesmenneen veljensä, urheilukirjailija Markku Siukosen (1948–2016) kunniaksi. Kaksi samantyyppistä ajatusta saivat toisistaan vastakaikua ja niitä esittäneet löysivät toisensa.

Urheilumuseon näyttelypäällikkö Kalle Rantala ja Loimaan Perinnesuksen puuhamies Jouko Pukki ilmaisivat myötäpuolisuutensa idealle. Siukonen ja Pukki kutsuivat Kalle Virtapohjan mukaan suunnitteluun 8.9.2021. Tämä suostui. Yhteiset ajatukset laajentuivat sellaiseen muotoon, että nostetaan Loimaan merkitystä hiihtoperinteen ja Markun kirjallisen tuotannon vaalijana, ovathan Markun arkistot tallennettu Loimaan Perinnesuksen varastoon.

Jouko Pukki, Kalle Virtapohja ja Timo Siukonen muodostivat järjestelytoimikunnan edustaen Loimaan Perinnesuksea, Suomen urheiluhistoriallista seuraa ja urheilutietokirjailija Markku Siukosen sukua. Suunnittelu pääsi käyntiin. Pian oli selvää, että hiihtohistoriallisten tapahtumien ketju alkaa Loimaalla 2022 ja jatkuu Urheilumuseossa 2023. Lahdessa toimiva Suomen hiihtomuseo osoitti alustavaa kiinnostusta tapahtumaan isännöityä kohtaan 2024.

Suomen urheiluhistoriallinen seura liittyi puheenjohtajansa Heikki Roiko-Jokelan suostumuksella yhteistyöverkostoon 10.9.2021. Jouko Pukki nivoi järjestelytoimikunnan taustalle paikallisia kumppaneita: Suomen maatalousmuseo Sarka ja Loimaan kaupunki.

Niin lähti käyntiin kutsuttavien puhujien haravointi ja ohjelman suunnittelu. Ilmiselvää oli, että seminaari toteutetaan maksuttomana tilaisuutena talkoohengessä ja mahdollisimman pienellä budjetilla. Kohderyhmäksi seuloituivat urheilu- ja hiihtohistorian harrastajat.

Miten suunnittelu eteni?

”Seminaari mietteisämme on hahmottumassa toteuttamiskelpoiseksi. Toimikunta päättäköön kerättyjen tietojen ja ideoiden perusteella”, Jouko Pukki kirjoitti 13.9.2021. Sarka-museo varattiin päivämäärälle 2.2.2022 Markku Siukosen syntymäpäivän mukaan.

Tapahtuman työnimenä oli ensin Hiihtokirjapäivä, sitten Loimaan hiihtohistoriapäivä ja lopuksi Loimaan hiihtohistoriallinen seminaari. Päivämääräksi tarkentui muiden valtakunnallisten tapahtumien seurauksena lauantai 29.1.2022.

Järjestelytoimikunta piti ensimmäisen videopalaverin 30.12.2021 ja vahvisti Loimaan hiihtohistoriallinen seminaarin toteutumisen 29.1.2022 kello 10-16. Tieto annettiin kaikille mukaan kutsutuille tahoille koronapandemian ennakoimattomasta edistymisestä varoittaen.

Valtioneuvosto, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö ja THL päättivät 8.1.2022 koronatorjuntatoimien kiristyksestä, mikä johti järjestelytoimikunnan pikaratkaisuun:

seminaari siirretään uudelle päivämäärälle perjantaiksi 18.3.2022. Tiedotus käynnistyi heti. Yhteistyökumppanit saivat infoa tuoreeltaan.

Hiljaiselo päättyi 9.2.2022 järjestelyvaiheen uudelleen käynnistämisen seurauksena. Seminaarin ohjelma alkoi hahmottua ja tekniset valmiudet kehittyä. Sarka-museo lupasi hoitaa tilaisuuden striimauksen internetiin, siten myös puhujien saaminen läsnä oleviksi verkon kautta tuli mahdolliseksi. Seminaarin puheenjohtajaksi valikoitui Kalle Virtapohja.

Järjestelytoimikunnalla oli vilkas kirjeenvaihto 15.–17.2.2022. Alustava ohjelma valmistui. Pääpuheenvuorot pitäisivät Kalle Virtapohja ja Timo Siukonen. Kommentoijiksi olivat lupautuneet entinen huippuhihtäjä Kati Lehtonen ja kenraali evp. Olli Nepponen. Videopuheenvuorot varattiin ampumahiihdon maailmanmestari Heikki Ikolalle ja Urheilumuseon tietopalvelukoordinaattorille Matti Hintikalle. Päätös seminaarin julkistamisesta syntyi. Se toteutettaisiin laajoja ryhmiä tavoittelevilla some-kanavilla, täsmäohjatuilla mediatiedotteilla ja yksittäisten kutsujen lähettämällä. Samalla toimikuntalaisille tuli yksityiskohtaisia tehtäviä tapahtuman sujuvan läpiviennin varmistamiseksi: puhujat, kommentoijat, valokuvaus, tekniikka, talous, ruokailu ja kahvit.

Lopullinen ohjelma haki vielä muotoaan, kunnes se voitiin hyväksyä kellon-aikoja myöten 26.2.2022.

Loimaan Lehden toimittaja Maija Paloposki haastatteli Jouko Pukkiä ja luki muiden järjestelytoimikunnan jäsenten kirjallisia tekstejä niin että hän saattoi lähettää juttunsa kommentointia varten 27.2.

Tilaisuuden nettisivuiksi varmistui Loimaan Perinnesuksen ystävien Facebook-sivu. (LINKKI <https://www.facebook.com/groups/119961914707463>).

Tiedotusta hoidettiin myös Suomen Urheiluhistoriallisen seuran (LINKKI <http://www.suhs.fi>) kanavissa ja hyvässä yhteistyössä Loimaan Lehden kanssa. (LINKKI: www.loimaanlehti.fi).

Jouko Pukki muotoili asiat Kalevalan päivänä 28.2.2022 näin: ”Tapahtuman järjestelyt ovat edenneet niin, että perushommat on sovittuina, ohjelma on tiivis ja toimivaksi muokattu sekä positiivisella hengellä kumppanien suunnalta vastaan otettu.”

Loimaan Lehden päätoimittaja Kati Uusitalo otti voimakkaan myönteisen kannan Loimaan hiihtohistoriallisen seminaarin puolesta. Lehti julkaisi toimittaja Paloposken kirjoittaman laajan ennakkokotutun muodossa. Lisäksi artikkeli julkaistiin verkossa seminaaripäivänä 18.3. nettistriimaus-linkin kanssa.

Miten onnistuimme?

Puheenjohtaja Kalle Virtapohja avasi seminaarin kello 13. Terveisiä organisaatioitaan toivat Loimaan kaupungin puolesta kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Tarja Mäki-Punto-Ristanen, Sarka-museon näyttelyamanuessi Juha Hirvilampi ja

Suomen urheiluhistoriallisen seuran puheenjohtajan Heikki Roiko-Jokelan estyttyä varapuheenjohtaja Kalle Virtapohja. Lisäksi päätoimittaja Kati Uusitalo käytti puheenvuoron kertoen osaltaan hiihtoharrastuksen kasvusta Loimaan seudulla.

Pyydytyt puheenvuorot etenivät ohjelman mukaan inhimillisten tekijöiden siivittämällä, välillä kirjattua aikataulua edellä, välillä perässä. Kalle Virtapohjan esitelmää kommentoi Kati Lehtonen ja Timo Siukosen esitelmää Olli Nepponen. Lisäksi Jouko Pukki haastatteli salista videoyhteydellä osallistunutta Heikki Ikolaa. Matti Hintikan videoyhteydellä pitämä esitelmä huipensi päivän annin. Valokuvaaja Iina Ihanainen toimi tilaisuuden kuvaajana ja Sarka-museon museomestari Aarno Aitamäki tietotekniikkavastaavana.

Sarka-museossa oli läsnä kolmisenkymmentä osanottajaa, joilta pyydettiin nimikirjoitus sälesukseen. Netin kautta katsojia oli joitakin kymmeniä. Videotalenne jäi Loimaan Lehden sivulle katsottavaksi myös jälkikäteen.

Jälkihoitoa toivotaan Liikunta & Tiede-lehdeltä, Suomen urheiluhistorialliselta seuralta, sekä Loimaan ja Forssan paikallislehdiltä. Iina Ihanamäen valokuvat tulivat jakoon Flickr-linkin kautta. Lisäksi tilaisuudessa valokuvasivat Loimaan Perinnesuksen puolesta Katariina Korhonen ja Kari Etelä.

Tulevaisuus?

Loimaan hiihtohistoriallinen seminaari onnistui kokonaisuutena järjestäjien omasta mielestä niin hyvin, että sille on luonnollista rakentaa jatkoa. Järjestelytoimikuntaan kutsutaan Urheilumuseon edustaja, jotta seminaarin jatko tulisi turvattu 2023. Vuonna 2023 järjestelytoimikunta siirtää hiihtohistoriallisen seminaarin järjestelyvastuun Urheilumuseolle. Timo Siukonen toimii tässä yhdyshenkilönä.

Järjestelytoimikunta on valmis jatamaan seminaarien järjestämistä myöhemmin sovitavalla tavalla, ensin Urheilumuseon, ehkä sitten Suomen Hiihtomuseon kanssa 2024 ja siitä eteenpäin vaihtuvina tapahtumina eri puolilla maata – jos kiinnostusta riittää. Myös Hiihtoliiton valmius yhteistyöhön selvitetään.

Tilaisuudessa otettuja valokuvia aiotaan hyödyntää jälkimarkkinoinnissa sekä omien että yhteistyökumppaneiden viestintäkanavia pitkin, esimerkiksi verkossa Loimaan Lehden julkaiseman ja tuottaman, värikuvien taitetun PDF-raportin muodossa. Julkisuuden ja verkostoitumisen avulla järjestelytoimikunnan tavoitteena on nostaa seminaarin teeman eli hiihtohistorian valtakunnallista näkyvyyttä tulevaisuutta varten. Talousasiat ja sponsorien saaminen nousevat agendalle.

24. maaliskuuta 2022

KALLE VIRTAPOHJA (pj),
JOUKO PUKKI
ja TIMO SIUKONEN.
Loimaan hiihtohistoriallisen seminaarin järjestelytoimikunta

Puusuksen tarina

Yhdestä puusta, tarkemmin Suomen kansallispuun rauduskoivun kolmimetrisestä pöllistä veistetty puusuksi kuuluu 2020-luvulla ryhmään kadonnut kansanperinne. Samaa sarjaa edustavat hevosreki, pyykkitiinu, voikirnu tai kirkkovakka. Entisenlaista maatalousyhteiskuntaa ei enää tarvita, sillä onhan sitä seurannut teollinen vallankumouskin syrjäytetty digitaalisen maailman alta pois.

Toivo Vuorelan kansatieteellisten teosten mukaan suomalaiset olivat hiihtäneet suurin piirtein samanlaisilla suksilla 1 000–3 000 vuotta, ja jos oli erilaisia malleja, ne elivät rinnakkain ilman suurta merkityseroa. Vasta 1860-luvulla suomalaisen puusuksen käyttötarkoitus alkoi muuttua. Puusuksenvalmistuksen kultakausi osui Suomessa karkeasti ottaen kahdeksalle vuosikymmenelle 1880–1960. Suksia tarvittiin, koska niillä pääsi oikaisemaan; kulkureitit lyhenivät. Metsistä haettiin riistaa, järvistä kalaa, naapureista juttuseuraa ja kirkonkylistä Jumalan sanaa.

Alussa yksittäisen suksisepät työskentelivät omissa pajoissaan, lopussa sähköistettyjä ja koneistettuja teollisuushalleja pyörittivät työnjohtajat ja liukuhihnatyöläiset. Valtio ja yhdistykset järjestivät 1900-luvun alusta lähtien suksentekokursseja. Tarpeelliset opit ja teoriat syntyivät. Kysyntä ja tarjonta moninkertaistuvat 1920-luvulla teollistumisen myötä. Urheiluprofessori Lauri ”Tahko” Pihkala (1888–1981) opetti ja innosti kansalaisia ja sotilaita hiihtämään.

Suomalaisen puusuksen ihme koettiin 1935–1945, kun sotaan valmistautunut ja sitä käynyt puolustusvoimat kykeni polkaisemaan sotilaiden tarvitsemien miljoonien suksiparien tuotannon. Armeijalla oli kolme omakehittämää ”hiljaista asetta”: puusukset, polkupyörät ja suomen-

hevonen. Niiden taitava, saumaton ja ympärivuotinen hyödyntäminen johti rintamalla sotilaiden pieninä yksittäisinä toimenpiteinä armeijan suuriin yhteisiin voittoihin.

Suksisepät olivat 1800–1900-lukujen taitteessa kovin vaatimattomia kotiteollisuuden ammatinharjoittajia, joista julkisuuteen pääsivät vain suksinäyttelyissä menestyneet. Muut jäivät valtakunnallisesti unohduksiin, mutta silti heidän tunnettuutensa oli tärkeä paikallishistorian kannalta. Kuka teki alueen kilpahiihtäjille ja lapsille suksia? Vastauksen tiesivät kaikki lähiasukkaat.

Suksihistorian legendaarinen pioneeri, metsänhoitaja Hugo Richard Sandberg (1849–1930) nosti 1891 ilmestyneessä *Hiihtourheilu Suomessa* -kirjassa hiihdon kansallisurheilun asemaan, koska sitä suosivat niin rikkaat kuin köyhät, niin lukeneet maisterit kuin vähemmän oppineet. Hän luokitteli neljä suksityyppiä: kapeakärkinen matkasuksi, leveäkärkinen matkasuksi, metsäsuksi ja mäenlaskusuksi.

”Jos tarkastamme suksen muotoja maassamme Etelä-Suomesta Pohjanmaan perille ja aina Lappiin asti, näemme siitä, että niin kuin kiellemurteetkin mainitulla alalla ovat monen laatuiset, ovat myös suksen muodot vaihtelevaiset ja hyvin monenlaiset. Ei tarvitse kauan silmäillä eri paikkakunnista koottuja suksia, ennen kuin tulee huomaamaan, että on aivan mahdotonta tarkoin erottaa, mihin pääryhmään kukin suksipari on luettava.”

Kolme jaksoa

Puusuksenvalmistuksen historia voidaan jakaa kolmeen jaksoon. 1) Suksi oli ennen 1880-lukua kuin mikä tahansa puinen tarvekalu. Häätäpäissään sukseksi kelpasi tynnyrinlauta. 2) Näyttelyiden ja kilpailujen

ansioista suksiin alkoi syntyä käsitöinä paikkakuntaakohtaisia muotoja ja malleja. Parhaimmillaan niistä tuli taide-esineitä. 3) Kainuusta alkanut suksentekotaito levisi koko maahan, Kainuusta, Pohjanmaalle, Uudellemaalle, Keski-Suomeen ja Hämeeseen. Sotien aikana Suomessa oli yli 30 suksitehdasta. Oli kolme tasavahvaa tuotantokeskittymää: Porvoo, Jyväskylä ja Vimpeli. Muu Suomi yhteensä muodosti suunnilleen yhtä suuren osan kuin nuo kolme kukin erikseen. Puisten sälesuksien keksiminen syrjäytti yhdestä puusta valmistetut sukset 1950-luvun lopulla. Yksi puusukista tehnyt verstaas toisensa jälkeen lopetti toimintansa kannattamattomana.

Suomen historian professori ja kulttuuriantropologian tutkija Pentti Virrankoski (s. 1929) totesi teoksessa *Suomen ansiokotiteollisuus 1866–1944* seuraavaa:

”Suksien valmistus on siinä suhteessa ainutlaatuinen ilmiö Suomen kotiteollisuudessa, että sen loi ensisijaisesti urheilu. Tosin maan keski- ja pohjoisosissa oli jo ennen hiihtourheilun viriämistä paikallisia suksiseppiä, jotka myivät tuotteitaan. Tästä on 1850-luvulta tietoa Peräpohjolasta, ja 1858 muuan parkanolainen suksentekijä toi hevoskuormallisen suksia Helsingin Kauppatorille, missä niitä ostettiin innokkaasti. Suksiteollisuuden varsinainen kasvu alkoi kuitenkin vasta 1800-luvun lopulla.”

Kun Elias Lönnrot kierteli Karjalaa kalevalaisten runojen perässä 1820–1830-luvuilla, hän tutustui Karjalan liikuntakulttuuriin, oppi itsekkin hiihtämään ja lähetti suksia lahjaksi kotikulmilleen Kajaaniin. Professori Pihkala nosti Lönnrotin kotimaisen hiihtourheilun isäksi, uudelleensynnyttäjäksi, joka ”maa-

Kolmimetriset tasamaasukset ja 240-senttiset murtomaasukset jakavat puusuksen historian kahteen aikakauteen, joita elettiin käyttötarkoituksen mukaan noin 1880–1925 ja 1925–1960. Kirjoittaja esittelee Emil Lampisen tehtaiden tuotantoa Porvoossa.

Kuva: Heikki Kotilainen

ilmanhistoriassa vertojaan hakevan elämäntyönsä, Kalevalan y.m. ohella ei ainoastaan keksinyt meille myös hiihtoa, vaan sen harjoittajanakin ’ladun hiihti, latvan taittoi’, osoitti kansalleen esimerkillään, miten meidän hiihdettäväksemme sopii pitkä latu, haudan partaalle saakka.”

Loimaalla, entisessä Alastaron kunnassa puusuksia valmistivat

1930–1940-luvuilla Virttaan Sahan omistaneet Haralan veljekset Eino (johtaja) ja Arvo.

TIMO SIUKONEN

Timo Siukonen:
Puusuksia Suomesta
(Docendo)
25 € + postikulut:
timo.siukonen@sci.fi

Timo Siukonen keräsi perusteelliseen *Puusuksia Suomessa* -kirjaan valtavan määrän tietoa puusuksista ja niiden valmistajista.

Kenraali evp. Olli Nepponen kommentoi entisen kilpahiihtäjän asiantuntemuksella Timo Siukosen esitystä.

Juuso ja Haku-Veikko

Mesenaatti ja oman aikansa tähtiurheilija

Vuorineuvos Juuso Walden yhdistettiin urheilussa useimmiten Valkeakosken Hakan jalkapalloon, mutta hänen palkkalistoillaan oli muidenkin lajien urheilijoita. Kirkkain tähti oli Veikko Hakulinen, Haku-Veikko, 1950-luvun hiihtolegenda.

Urheilusta innostunut vuorineuvos Juuso Walden keskitti Yhtyneiden Paperitehtaiden parhaat hiihtäjät Jämsänkoskelle, jonka jälkeen Jämsänkosken Ilveksestä tuli maailman paras hiihtoseura. Sen riveissä urheilijoiden hiihtäjien saavutuksia vuosilta 1947–68 kelpaa esitellä: 13 olympia- ja 10 MM-mitalia.

Ilveksen ensimmäinen olympiaedustaja oli Pekka Kuvaja, joka sijoittui St. Moritzin olympiakisojen 50 kilometrillä seitsemänneksi vuonna 1948.

Neljä vuotta myöhemmin Ilves lähetti neljä edustajaa Oslon talviolympialaisiin. Urpo Korhonen hiihti kultaa voittaneessa viestijoukkueessa.

Se oli erikoinen viestikulta. Valkeakosken Hakan Veikko Hakulinen ei saanut osallistua edes katsastukseen, sillä valmennusjohto halusi hänen keskittyvän vain 50 kilometrillä kilpailuun.

Sotkamossa hiihdetyn 40 kilometrin mittaisen katsastuksen oli voittanut Eero Kolehmäinen, Jäm-

sänkosken Ilveksen Pekka Kuvaja sijoittui viidenneksi ja Veikko Hakulinen seitsemänneksi ajalla, joka saattoi jäädä joidenkin urheilusivuja lukeneiden mieleen: 2.22.22.

Oslo talviolympialaisissa Veikko Hakulisen 50 kilometrin voittoaika sen sijaan painui urheilutietokilpailujen ikuisiksi erikoiskysymykseksi: 3.33.33. Hämytsaaren isäntä Eero Kolehmäinen sijoittui toiseksi ja kymmenen parhaan joukkoon taistelivat myös Kalevi Mononen ja Pekka Kuvaja. Se oli suomalaisen hiihdon siihen asti riemukain saavutus.

Hakulinenkin Jämsänkoskelle

Vuorineuvos Juuso Walden muutti Myllykoskelle ennen talvisotaa ja johti sieltä Yhtyneitä Paperitehtaita 1940–1951, kunnes yhtiö jaettiin Björnbergien ja Waldenien kesken. Yhtiön jaon yhteydessä Juuso muutti Valkeakoskelle.

Valkeakoskella juhliittiin helmikuussa 1952 Veikko Hakulisen kultamitalin yhteydessä samalla yhtiön pääkonttorin siirtymistä paikkakunnalle.

Niihin aikoihin alkoivat hahmotua tehdaspaikkakuntien päälajit. Kerron Juuso Waldenista kirjoittamassani kirjassa Yhtyneiden Paperitehtaiden urheiluohjelmasta. Siinä

Kalle Virtapohja:
**Juuso Walden,
urheilumies ja
viimeinen patruuna**
(Readme 2021).
25 € + postikulut:
kalle.virtapohja@gmail.com

sanoa, jalkapalloilijat keskittiin Valkeakoskelle, hiihtäjät Jämsänkoskelle ja juoksijat Kaipolaan. Simpele tuli tunnetuksi laadukkaasta nuorisotoiminnasta.

Urheiluohjelman päälajien mestaruuskilpailut olivat aina maaotteluihin verrattavia suurtahtumia.

Muutettuaan Jämsänkoskelle Veikko Hakulinen edusti paikallista Ilvestä voittaessaan olympiakultaa 30 kilometrillä vuonna 1956 ja viestihiihdossa vuonna 1960. Kultajoukkueessa hiihti Jämsänkosken Ilveksestä myös Väinö Huhtala.

Hakulisesta tuli 1950-luvun hiihtokuningas. Hän voitti kolme kultaa kolmissa olympiakisoissa. Lisäksi hän rohmusi neljä himmeämpää mitalia. Myös MM-mitaleita kertyi seitsemän.

Hakulinen osallistui ampumahiihtäjänä neljänsiin olympialaisiin vuonna 1964. Hän oli kilpailun nopein hiihtäjä, mutta epävarma ammunta pudotti hänet lopputuloksissa sijalle 15.

Kalle Virtapohjan esitystä kommentoinut Kati Lehtonen oli entisenä huippuhiihtäjänä heti valmis laittamaan numeron rintansa.

Isotupa ja Turma

Jämsänkoskella hiihtäjien tautta-asioita hoitivat hiihtomiehet Veikko Isotupa ja Olavi Turma.

Juuso Walden syrjäytettiin toimitusjohtajan paikalta vuonna 1969. Samalla lakkautettiin yhtiön massiivinen urheiluohjelma.

Yhtiön urheiluohjelman ansiosta suomalaisilla urheilijoilla oli mahdollisuus lisätä harjoittelua kansainvälisen kilpailun koventuessa. Hiihdossa tulokset olivat parempia kuin missään muussa lajissa.

KALLE VIRTAPOHJA
tietokirjailija, toimittaja

Pohdintaa Juuson urheiluimperiumista

Juuso Waldenin urheiluimperiumi oli aikansa tuote, mutta samalla se oli myös aikaansa edellä. Juuso teki sen, mistä moni nykyinen urheilujohtaja haaveilee. Juuson urheilijat saivat myös palkkaa harjoittelusta ja urheilemisesta. Myös siitä moni nykyinen urheilija haaveilee.

Elämän perustotuksiin kuluu, ettei nykyisyyttä voi ymmärtää ilman menneisyyttä koskevaa tietoa. Tämä pätee myös organisaatioihin ja järjestelmiin sekä elämän eri toiminnanaloihin kuten urheiluun. Erityisesti suomalaisen urheilun kehityskaarta keisarinvallan ajan kansanliikkeistä maailmankartalle juoksuun ja nykypäivän someurheilijoihin saakka olisi syytä pohtia säännöllisin väliajoin: olemmeko menettäneet matkalla jotain arvokasta ja miksi jo vuosikymmeniä sitten on ollut käytössä toimintatapoja, joihin nykyään perustetaan vähintään yksi valtiorahoitteinen hanke joka kuukausi.

Erityisesti huippu-urheilu ihanon johtamisen keskittämistä, jossa urheilualta ja siihen liittyvä rahan-

jako määritellään yhdelle organisaatiolle ja pienelle joukko ihmisä. Ajattelun taustalla on tehokkuus ja ylimääräisten häiriötekijöiden kitkeminen neuvottelutilanteista. Urheilun suoraviivaisuus ja tulos-hakuisuus on kytketty niihin tapoihin, joilla sitä yritetään johtaa ja hallita. Tällä tiellä ovat olleet myös suomalaiset urheilujohtajat, jotka ovat vannoneet vallan keskittämisen nimeen erityisesti viimeiset kymmenen vuotta.

Vaan mitä teki Juuso? No Juuso nimenomaan teki. Yhtyneiden Paperitehtaiden tuella ja sen anteliaassa ilmapiirissä, jota Juuso myös itse hallitsi. Juuso ei odottanut lupaa, koska hänen ei tarvinnut. Tehtäminen ja toimijuus oli hänen omissa käsissään: innostus urheiluun, halu investoida ja palkata urheilijat Yhtyneille töihin. Laittaa alulle "tallitoiminta" eli ammattimaisesti toimivat seurat. Näistä Kaipolan Vire oli Juuson perustama, Valkeakosken Haka ja Jämsänkosken Ilves jo aiemmin ruohonjuuritason toiminnasta alkunsa saaneita. Juuson toiminta oli omalla tavallaan yksinvaltiutta, joka ei sellaisenaan tänä päivänä

toimisi, mutta olisiko hänen toiminta-ajatuksestaan ollut jotain mukaan otettavaa? Juuson toimintaa arvioidessa voi helposti ajatella, että helppohan hänen oli tehtaan rahoilla harrastella urheilu. Kun ainakin lähes omistaan laittaa, ei tarvitse kysellä. Päätöksenteko on helppoa ja kyselijöitä on vähän.

On kuitenkin kysyttävä, miksi Juuso halusi satsata urheiluun? Siksi, että hän aidosti halusi edistää itselleen tärkeää asiaa. Yhtyneille Paperitehtaille urheilu toi näkyvyyttä, suhteita ja kumppanuuksia. Urheilun tukemisesta hyötyivät sekä yksilöt että yhteisö, myös Yhtyneet Paperitehtaat sekä paperitehdaspaikkakunnat ja keskeiset urheiluseurat. Juuson valtaan ja vallankäyttöön liittyi systeemin myönteinen kehittyminen. Hyvän jakamisesta kasvoi myös toiminnan oikeutus, jota ilman ei voi johtaa.

Johtamistavassa ja imperiumin ylläpidossa on ollut varmasti myös kääntöpuolensa. Nykyaikana on vaikea kuvitella, että suomalaisurheilijat taipuisivat Yhtyneiden imperiumin alle osaksi tehdasta. Tänä päivänä urheilija on se, joka on valo-

keilassa ja jonka tahtoa noudatetaan. Juuson imperiumissa Yhtyneiden Paperitehtaiden mestaruuskisat olivat kansainvälisten arvokisojen jälkeen tärkeysjärjestyksessä seuraavat.

Tehtaan tuomat edut vaativat urheilijalta sitoutumista. Pohdinnan paikka onkin siinä, kuinka laajasti urheilijat halusivat nykyään sitoutua vain yhteen tukijaan eli työnantajansa. Toisaalta ennen eivät urheilijat paremmasta tiennet ja Juuson imperiumin aikakausi sattui Suomen uudelleen rakentamisen kiivaimmille vuosikymmenille. Väestölle oli iso asia, että edes oli töitä. Se, että sai urheilla ja tehdä töitä tai jopa urheilla työkseen, kuulostaa näin jälkikäteen ajatellen varsin ennen kuulumattomalta.

Juuson aikoihin verrattuna erityisesti käsitys urheilijan urasta on muuttunut. Tuolloin ja pitkälti sen jälkeen oli tyypillistä, että urheilijalle oli itsestään selvää siirtyä elämässä uran jälkeen toisiin hommiin. Oli aika urheilulle ja sitten sille "muulle elämälle." Tämän päivän urheilija ja erityisesti menestynyt sellainen, voi olla halutessaan julkkis ja oman elämänsä brändilähtettiläs. Ura ei

päätäkään viimeiseen otteluun tai kilpailuun, vaan välttämättä urasiirtymää ei tule ikinä. Viestimet ja media tarjoavat loputtomasti paikkoja elää päättymätöntä urheilijan elämää. Ehkä nykypäivän elämänrytmiin ja yksilön ansaintamahdollisuuksiin ei olisi siirrettävissä Juuson imperiumin sääntöjä, kontrollia ja työehtoja, jotka olivat työnantajan määriteltävissä.

Se mikä yhdistää niin Juuson aikaa kuin tätä päivää, on urheilun ja urheilijan halu olla huomenna parempi kuin tänään. Sisäänrakennettu halu kehittyä pitää liekin palamassa. Tuo liekki paloi Juusolla, hänen urheilijoillaan ja yhä tänäänkin se puskee urheilijoita hakemaan omaa parastaan. Jokainen saavuttaa sen omalla tasollaan ja tavallaan. Patruunoiden aika on ohi, systeemit muuttuvat, urheilujohtajia tulee ja menee, mutta onneksi urheilu pysyy.

KATI LEHTONEN
Doseetti ja erikoistutkija (Jyväskylän ammattikorkeakoulu), 1990-luvun maajoukkuehiihtäjä, arvokisamitalisti, seura Sulkavan Urheilijat-41.

Suksikokoelmasta koko Suomen Urheilumuseoksi

Helsingin Olympiastadionilla toimivan Urheilumuseon alkujuurista huomattavin on suuri suksikeräys, joka toteutettiin Suomessa vuosina 1931–32. Suksikeräyksen ja koko Urheilumuseo-hankkeen vahva vaikuttaja oli maisteri Toivo Okkola, museon perustamishankkeen vetäjä vuodesta 1925 ja museonhoitaja kuolemaansa 1950 asti.

Suomen Urheilulehti kirjoitti 22.6.1931: ”Kansalaiset! Ryhtykää riipeästi toimeen ja lähettäkää vanhat suksenne talteen. - - - Vain siten syntyy Suomeen maailman rikkain hiihtomuseo, kuten kansamme asema urheilusuksen keksijänä edellyttää.”

Vaikka museo kasvoi nopeasti kattamaan muitakin urheilumuotoja, hiihto on edelleen tietynlaisella kunniapaikalla Urheilumuseossa. Sen kokoelmien vanhin esine on Viitasaarelta suosta vuonna 1933 löytynyt muinaissuksi. 1990-luvulla tehty radiohiilijoiutus kertoo leveän suksen olevan peräisin yli 2400 vuo-

den takaa.

Urheilumuseon mittavasta suksikokoelmasta luovutettiin peräti 1450 paria Lahden Hiihtomuseolle vuonna 1988. Tuolloin Hiihtomuseo oli saanut asianmukaiset tilat Lahden Urheilukeskukseen. Lahdesta on siirtynyt hiihtohistoriallista aineistoa myös Helsinkiin päin. Vuonna 2016 siirrettiin Suomen Hiihtoliiton arkisto, yli 50 hyllymetriä, osaksi Urheilumuseon arkistokokoelmaa. Kaikkiaan Urheilumuseon arkistokokoelmissa on hiihtoaihetta yli 600 arkistoyksikköä eli käytännössä yhtä monta arkistokotelo.

Urheilumuseon kirjaston juuret ulottuvat aina 1800-luvulle, ”Suomen urheilun isän” Ivar Wilskmannin kokoelman alkuun, ja Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton (SN-LL) 1900-luvun alusta keräämään kokoelmaan. Nykyään kirjastokokoelma käsittää yli 500 hiihtokirjaa, vanhimpana Hugo Sandbergin teos Hiihtourheilu Suomessa (1891).

Urheilumuseon Matti Hintikka kertoi etäyhteydellä hiihtohistorian harrastajille Urheilumuseon suksiin liittyvästä historiasta.

Hiihtoaiheista julkaisutoimintaa Urheilumuseo on harjoittanut sekä kustantajana että erityisesti sisältötuottajana. Syksyllä 2016 julkaisiin Mediatalo ESA:n kustantama teos Hiihdon MM-kisat 1926–2017 Lahti. Hiihto on keskeisessä roolissa Urheilumuseon kustantamassa kirjassa Viestinviejät – tositarinoita talviolympialaisista. Niin hiihtolajien kuin kaikkien muidenkin urheilumuotojen keskeiset tulokset löytyvät Urheilun vuosikirjasta, jonka toimittamisen kunnias perintö siirtyi vuonna 2015 Markku Siukoselta Urheilumuseolle.

MATTI HINTIKKA
Tietopalvelukoordinaattori,
Urheilumuseo

Tietoja Urheilumuseosta

- Suomen Urheilumuseosäätiö perustettu 1938
- Urheilumuseo avattu Helsingin Stadionilla 1943
- 36 000 esinettä
- yli 2 hyllykilometriä arkistoja
- yli 30 000 kirjaa
- puoli miljoonaa valokuvaa
- tuottaa järjestöille ja medialle julkaisuja ja tausta-aineistoa, kuten Suomen olympiajoukkueiden viralliset esitteet.

Markku Siukosen syntymästä 75 vuotta 2023

Urheilumuseon kirjastokokoelmasta löytyy yli 80 teosta, joiden toimittajana tai yhtenä kirjoittajana on ollut Markku Siukonen (1948–2016). Hän on ainoa päätoimisena urheilukirjailijana työuransa tehnyt suomalainen.

Keväällä 2023 Urheilumuseon tiloissa on tarkoitus järjestää juhlanäyttely Markku Siukosen kirjallisesta tuotannosta. Näyttelyn yhteyteen suunnitellaan vastaavaa urheilukirja-aiheista tapahtumaa kuin oli Loimaalla maaliskuussa 2022 järjestetty hiihtohistoriallinen seminaari.

-Mäkihyppääjät iloitsevat. Osmo Leivo kultatuolissa, kannattelemassa Niilo Halonen (vas.) ja Veikko Kankkonen 1960-luvulla. Kuva: Lahden museoiden kuvakokoelma

TÄRKEÄSSÄ ROOLISSA – yhdessä ilon puolella

Lahden Urheilukeskuksessa, legendaarisen betonin kupeessa sijaitseva Hiihtomuseo on palvellut asiakkaita jo vuodesta 1989. Hiihtomuseo kerää, tallentaa, esittelee ja tutkii talviurheiluun ja lumeen liittyvää perinnettä.

Säällä kuin säällä talviurheiluelämyksiä tarjoavan museon näyttelyt levittyvät kolmeen kerrokseen. Uusin näyttely Hiihtourheilun hyväksi – Lahden Hiihtoseura 100 vuotta esittelee ilmiöitä menestyneen ja yhteisöllisen seuran vauhdikkaasta historiasta. Hiihtomuseon kokoelmista on nostettu esille helmiä, jotka kertovat seuran pitkäjänteisestä työstä ja tavoitteesta olla Suomen paras lumella. Näyttely juhlistaa sadan vuoden saavutuksia, historiallisia

hetkiä ja hiihtoseuralaisten muistoja niin kilpa-areenoilta kuin kulissien takaa. Hiihtomuseo on vuodesta toiseen lapsiperheiden suosikkikohta Lahdessa. Museon toimintaosaston mäkihyppysimulaattorissa voi hetken liittää mäkioktan lailla. Ampumahiihdon laserammuntapisteellä taas pääsee testaamaan osumatarkkuutta. Museosta löytyy elämyksellisiä sisältöjä kaiken ikäisille.

Veikkauksen tuotoista Opetus- ja kulttuuriministeriön kautta ohjattu tuki osaltaan mahdollistaa museon toiminnan monipuolisen kehittämisen, uusien näyttelyiden rakentamisen ja mikä tärkeintä, vauhdikkaan hiihtohistorian säilymisen tuleville sukupolville.

Katariina Korhonen on tutkimassa Loimaan Peirnesuksen kirjakokoelmia, joista pääosan muodostaa urheilukirjailija Markku Siukosen kokoelma. Kuva: Jouko Pukki.

Kohtaamisia Loimaalla ja Sieppijärvellä

Tietokirjailija Timo Siukonen julkaisi kirjansa *Puusuksia Suomesta* jo vuonna 2016. Yksi Timon kiittämiä kumppaneita on Jouko Pukki, jonka ihmisläheisissä ja uuden oppimiseen pyrkivissä projekteissa olen ollut mukana kauan.

Kiitänkin näin aluksi erityisesti Joukoa muiden muassa saamastani seminaarikutsusta. Hänen ansiotaan on, että olen päässyt tutustumaan Timo Siukosen kirjoittaja- ja tutkimustyöhön.

Sieppijärven Sisun historiikka

Kotikylälleni Sieppijärvellä oli perustettu urheiluseura heti Lapin sodan evakon jälkeen 1945. Lapissa jälleenrakennusajan työt talkoineen hyvitettiin tanssimalla ja urheilemal-

la, talvisin hiihtämällä. Tuntui siltä, että kaikkialla Suomessa hiihrettiin 1960-luvulla.

Suomen Hiihtoliiton *Hiihtäjä 1965* -julkaisun mukaan Sieppijärven Sisun mieskilpahiittäjineen (Reijo Jauhojärvi, Aukusti Lämsä, Timo Lämsä, Paavo Saari ja Pentti Vaatovaara) saivat kategorian ensimmäiseen luokkaan. Samana vuonna seuraluokituksen II-luokkaan ylsi kymmenen Sieppijärven Sisun hiihtäjää ja kolmanteen luokkaan neljä hiihtäjää. Yksi heistä oli isäni Sulo Korhonen.

Rautalammilla syntynyt Sulo (s. 1923) asettui sodankäyneenä rintamamihehenä sattumalta Tornionjokivarren Sieppijärvellä kohdattuaan 50-luvun puolivälissä urheiluseura Kolarin Kontion tansseissa täällä asuvan nai-

sen. Minä synnyin heidän esikoistytökseen, joka aloitin kansakouluni 1963. Tuohon aikaan Sulo Korhonen oli jo aloittanut Sieppijärven Sisun riveissä kilpahiittämisen ikämiesten sarjassa – leimautuen kummajaiseksi vain Länsi-Pohjan piirin nuorimpien kilpahiittäjien silmissä.

Opin hiihtämään isäni ohjauksessa. Sulo hiihti itse ostamallaan Järvisen kilpasuksilla ja voiteli luonnollisesti itse suksensa. Kun me lapset kasvoimme kilpahiittäjiksi, isä-Sulosta tuli meidän voitelumestariimme. Muistan isän ääneen lausuman huudahduksen: ”Kyllähän Pojan suksat voidellaan!”

1960-luvun lopulla Sieppijärven Sisussa hiihtävien lasten lukumäärä oli kasvanut nopeasti. Niinpä niitäkin lapsia pyrki hiihtämään, joilla ei

ollut ns. omaa huoltajaa voitelemaan suksia. Kilpahiittäviin lapsiin ei vielä tuohon aikaan suhtauduttu arvostavasti. Tämän muistikuvani mukaan Korhosen Sulo voiteli senkin Pojan suksat, joitten pohjia kukaan muu ”ei ehtinyt” liukkaiksi tai pitäviksi huoltamaan.

Hiihtäjä-Sulon tyttärenä en muista, milloin sain ja minkälaiset olivat ensimmäiset sukseni – ja hiihtokengät. Tuohon aikaan Kolarin kunta avusti jakamalla kenkäavustushakemuksiin oikeuttavia lomakkeita kaikille – tosin vain harvat ja valitut perheet sittemmin saivat lapsilleen kunnalta kengät, mahdollisesti jopa monot.

Juuso Walden ja Antti Iivari

Kalle Virtapohja piti Loimaan seminaarissa esitelmän Juuso Waldenista; urheilumiehestä, jonka sanotaan olleen Suomen viimeinen tehtaantaruuna. Vuorineuvos Waldenin johtaman yrityksen, Yhtyneet Paperitehtaat Osakeyhtiön, suojissa kasvoi urheiluimperiumi, jonka menestynein urheilija oli Veikko Hakulinen.

Kaiken kaikkiaan Walden ja Yhtyneiden Paperitehtaiden paikalliset urheiluohjelmat toimivat tavalla, joka mahdollisti urheilijan ammattimaisen harjoittelun; Walden maksoi ”omille” urheilijoille kuukausipalkkaa – ja heitä lienee ollut muitakin kuin huipulle hiihtäneet tähdet.

Paikallisuus urheiluhistorian yhteydessä haastaa käsitteenä, sillä pieni tuskin koskaan on historiankirjoitukselle merkinnyt niin paljon kuin suuri.

Paikkakunnan suuret persoonat eli arvovaltaisen aseman saavuttaneet, omissa hankkeissaan hyvin-

kin onnistuneet liikemiehet, ovat kautta historian ansioituneet myös näkyvyydessä.

Näkyvyys, nykykielellä julkisuus, on aina merkinnyt olemassaolon energiaa. Tärkeä osa suomalaisen hiihdon historiaa ovat lopulta nimeltä unohdetut harrastajat – ja ne nimeltä muistettut kilpahiittäjät, joiden on onnistunut voittaa jotakin arkielämää suurempaa. Näiden urheilijoiden läpimurto on merkinnyt voittoa myös paikkakunnalle ja paikkakunnan urheilujohtajalle.

Toisaalta juuri unohdetut urheilijat ovat hiihtohistoriaa kirjoitettaessa tärkeässä roolissa, sillä tutkija, joka haluaa tehdä unohdettuja, entisiä paikkakunnan tähtiä näkyviksi, tietää, mitä tekee. Hän osaa tehdä oikeita kysymyksiä. Näin saadaan hiihdon merkitystä tai arvostusta arvioitua kenties uudesta näkökulmasta.

Ihminen on paikkasidonnainen kulttuurieläin. Siksi suhteemme hiihtoon saa alkunsa kotoa.

Tietokirjoittajana minun ”oma paikallinen hiihtoseurani” on aina ollut Sieppijärven Sisun. Urheiluseuran hiihtotoiminnasta alusta alkaen vastasi omalla nimellä liikemies Antti Iivari. Seuran alkukymmenet olivat nuorten miesten kilpahiittäjiksi ohjaamisen aikaa. Antti Iivari teki seurastaan kilpailukykyisen.

Sieppijärven Sisusta tuli yksi Suomen tunnetuista hiihtoseuroista viimeistään 1960-luvulla. Kunnia ja kiitos on yksimielisesti jätetty Antti Iivarin muistolle.

Kolarin Nuottavaarassa syntynyt Vesa Hiltunen on muistellut Sieppijärven Sisun alkuvuosia ja seuran hahmoa, Iivarin Anttia. Ote Aki Ollikaisen kyläkirjasta (Routalattiat 2005):

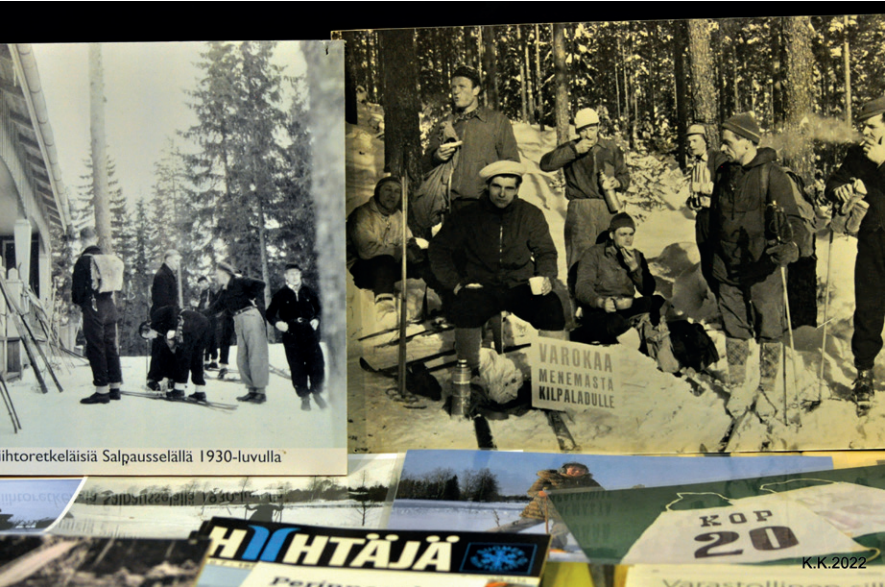
Jouko Pukki ja pieni kannanotto maailmanpolitiikkaan.

Kuva: Kari Etelä.

Timo Siukosen perusteelliset suksitutkimukset ovat tehneet vaikutuksen lukijoihin.

Hiihtokilpailu 1911. Kuva: Museovirasto. Historian kuvakokoelma.

Hiihtorekvisiittaa.

Kuva: Katariina Korhonen.

"Ivarin Antti oli liikemies, kävi metsänostomatoillaan syrjäkyllissä. Hän puhutteli meitä poikasia asiallisesti, kyseli kuulumisia ja kehuu meidän hiihtolahjoja. – Tulkaa pyhänä Sisun hiihtoihin, sarjoja on kaiken ikäisille. Jos tulette lauantaina, saatte yöpyä koululla. Kaisu, minun vaimo, on opettaja."

Hiihtohistorian kokemista

Olli Nepposen mainio kommentointi Timo Siukosen esityksen jälkeen puhutteli. Paavo Talvelaan liittyvä lausahdus *Joka mies talvella suksille!* ja Tahko Pihkalan iskulause *Suksissa Suomen turva!* veivät ajatukseni sukien sotilaskäyttöön ja tuolloin nuoren isäni rintama-aikaan. Kirjoitin lauseet itselleni muistoksi.

Tätä nykyä voin aivan näitesti myöntää, että oman hiihtohistoriani olen itsestäni löytänyt. Välineitäni tähän löytämisen iloon ovat olleet tiedonnälkä, uuden oppimisen halu, tunteisiin tutustuminen, lukematomat vastavuoroiset kohtaamiset kotona ja maailmalla sekä kriittinen ajattelu. Oma hiihtoharrastus on vuosikymmenten kuluessa muuttunut ulkona liikkumisen iloksi. Seuraavaksi sanoitan perustan hiihtoarvostukselleni.

Niin, ensin minua suksille ja sukzilla ohjasi oma isäni hankkimalla kunnolliset välineet ja tekemällä ladut ja voitelemalla sukset ja hiihtämällä itse. Seuraavaksi menimme isän kanssa aamun postiautolla Pellon Orajärvelle hiihtokilpailuihin, mutta matkustaminen vaati veronsa – ei jäänyt mukavia muistoja. Noin 15-vuotiaana hiihdin ensimmäisissä Ylläksen kisoissa: käsiä ei palellut, aurinkolasit sain palkinnoksi, jäi

iloiset muistot itseni yllättämisestä. 15-16 -vuotiaana tunsin hankkineeni hyvän minäkuvan itsestäni kilpahiihtäjänä.

Muutin ensimmäisenä lukiovuoteni naapuripitäjän kouluun, asuin alivuokralaistalossa arkipäivät ja viikonloput kotona. Enää minun "ei tarvinnut" hiihtää, koska mikään ei isäni mielestä saisi häiritä koulunkäyntiä. Sain valita koulun hiihtämisen tilalle. Muutaman vuoden päästä Kajaanin opettajankoulutuslaitoksella "pääsin" taas hiihtämään (ja voimistelemaan), sillä erikoistuon liikunnan opettamiseen – mutta myös historian ja suullisen esiintymistaidon.

Naimisiin mentyäni toimin opettajana muutaman vuoden Kärkölässä, kunnes koti-ikävä palautti (1983) meidät Sieppijärvelle, minun kotikylääni. Silloin luulottelin, että oma kyläyhteisöni tarvitsee kotiin palaavaa, "kiitollisuudenvelkaista" Vienontytärtä. Jossakin vaiheessa toiminkin Sieppijärven Sisun sihteerinä, mutta pian poltin sillat seuraajoihin kirjoittamalla kriittisen kolumnin paikalliseen sanomalehteen; olinhan tuolloin Lapin Kansan kirjeenvaihtaja!

Vanhimmasta tyttärestäni tuli Sieppijärven Sisun kilpahiihtäjä, joka voitti Ilomantsissa nuorten SM-kultaa. Jääkiekko puolestaan vei perheeni kolme poikaa.

Tyttäreni aloitti lukion Ounasvaaran urheilulukiossa, mutta valmentajansa tuella he siirtyivät sittemmin Vuokatin urheilulukioon. Lukion jälkeen hän opiskeli äitinsä tapaan Kajaanissa.

Viimeinen hiihdon SM-mestaruus tuli 22-vuotiaana, jonka jälkeen hän lopetti. Tyttäreni kohdalla olen elänyt todeksi sen surun, joka liian aikaiseen lopettamis päätökseen voi liittyä. Hänen kohdallaan selkäleikkauksesta tuli kynnyksikysymys; selkä ei enää todellakaan kestänyt vaadittavaa kovaa harjoittelua eikä kilpailutilanteita. Liikuntaan ja terveystietoon ja varhaiskasvatukseen erikoistunut hiihtäjätyttäreni on kasvanut kolmen lapsen täysipainoiseksi äidiksi ja aktiiviseksi liikkujaksi – ja lasten liikuttajaksi.

Yksilöimättä kriittisyyttäni tämän tarkemmin haluan vielä korostaa tunteiden täyttämää suhdettani hiihtoon. Ihmisenä olen ratkaisukeinen mutta en tavalla, johon minuakin yritettiin ohjata silloin, kun olin ns. nuori päättävä. Silloin faktat ja tunteet piti pitää tiukasti erillään. Tätä nykyä tunnen vastuuni, kun sanon ratkaisukeisyyteni nojaavan tunteisiin, sillä uuden oppimista ei voi tapahtua ilman tunteiden heräämistä. Tästä syystä olen tietoisesti tehnyt paljon töitä selittääkseni itselleni, miksi kilpaurheilu kulttuurirympäristönä, maailmankuvana yhä

edelleen arveluttaa!

Minä lienen siis hiihtänyt aina itseni takia, en edes isäni painostuksesta. Olen opettajana kannustanut koulujenvälisissä kisoissa kaikkia oppilaitani – paitsi omaa tyttärentäni. Ymmärsin ja tajusin aivan liian myöhään, kuinka tärkeä kannustaja olisin voinut olla hänelle. Tämä on yhä edelleen itsessäni elävä ristiriita, joka kuitenkin ohjaa eteenpäin – tehtyä kun ei saa tekemättömäksi! Kriittisyys organisaatioiden toimintamalleja kohtaan on osa vanhenevaa minuuttani.

Unohdetut suksisepät

Mitä seurasi Timo Siukosen seminaariesityksestä? Innostuksen sai aikaan, ja aika Siukosen lähdeluettelon ja omien vanhojen kirjojeni vertaamiseen löytyi paluumatkan jälkeen kotona Sieppijärvellä.

Ajatella, matkustamalla on saanut myös tietokirjailija Siukonen selville unohdettujen suksiseppien ja suksitehtaiden nimet ja kaikki muut.

Innostuini siis tutkimaan tarkemmin lähdeluettelo liitetiedostoihin. Tekstin antaman vihjeen perusteella tarkistin, mitä Toivo Vuorelan kansatieteellistä teosta *Puusuksia Suomesta* -kirjan tekijä on käyttänyt. Heti kohta menin omalle kirjahyllylleni löytääkseni sieltä Vuorelan teoksen *Suomalainen kansankulttuuri*.

Löysin myös toisen Vuorelan teoksen *Kansanperinteen sanakirjan*. Totesin sanakirjan vastaavan huutoonsa, sillä Vuorela sanoo: "Tämän sanakirjan tarkoituksena on pyrkiä selittämään sellaisia sanoja, joiden ymmärtäminen auttaa saamaan käsitystä myös taannoisen kansankulttuurimme laadusta."

Hiihto on taatusti aina ollut osa kansankulttuuria!

Jäinkin selailemaan perinteestämme kertovia sanoja ja miettimään niiden merkityksiä, esimerkiksi *suksi* ja *Peräpohjolaan viittaava sana satta*. Vuorelan mukaan *sattapaikka* on tarkoittanut paikkaa, johon on kokoontunut paljon väkeä. Se on hauska määritelmä, itselleni uutta tietoa. Kotikyläni Sieppijärven yksi vanhoista suvuista on käyttänyt ja edelleen käyttää sukunimeä, *Satta*. Kotikirjastostani löytyy myös lastenkirja 50-luvulta, *Sata Sattaa*.

Siukosen teoksen yksi liitekarttoista (s. 325) näyttää selville saatujen suksiseppien lukumäärän eri maakunnissa. Perinnesanoja käyttäen voisin kirjata Siukosen tiedot seuraavasti:

1. Sivakkaseppien suurin *sattapaikka* on ollut Kainuu (156).
2. Sivakkaseppien pienin *sattapaikka* on ollut Satakunta (5).

KATARIINA KORHONEN
Luokanopettaja (eläkk.),
kirjabloggaaja, tietokirjoittaja

Ampumahiihto on parasta draamaa!

Ampumahiihto on erittäin kiinnostava ja seurattu urheilumuoto niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Maailmalla pärjänneet sankarimme Juhani Suutarisesta Heikki Ikolaa ovat tehneet latua 2000-luvulta aina nykypäivään menestyneille urheilijoillemme. Viimeisinä vuosikymmeninä olemme menestyneet arvokisoissa esim. Paavo Puurusen, Vesa Hietalahden ja tietenkin Kaisa Mäkäräisen toimesta. Tällä kaudella Tero Seppälä oli olympialaisten 9. sijallaan paras suomalainen ampumahiihtäjä.

Vuonna 2021 liitto aloitti uuden strategiakauden, jonka aikana on tarkoitus viedä suomalainen ampumahiihto uudelle tasolle, niin huippu-urheilun, vastuullisuuden kuin seuratyönkin osalta.

Suomen Ampumahiihtoliitto on perustettu vuonna 1960 ja liitto pääsi juhlistamaan omaa 60-vuotista taivaltaan vuoden 2020 lopulla juhlaseminaarissa. Seminaarin aihe, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, on noussut liiton vastuullisuustyössä

keskeiseen asemaan.

Urheilun ja vastuullisuustyön roolit ovat koko ajan nousseet ajan-kohtaisemmaksi, niin myös ampumahiihdossa. Meillä on ollut onni, että ampumahiihto on kehittynyt Suomessa erittäin laajalla alueella ja monilla eri paikkakunnilla. Suurimpia keskuksia on lajille syntynyt myös varuskuntien viereen tai läheisyyteen. Tähän on ollut useampia hyviä syitä: varuskuntien mahdollisuus investoida ampumaratoihin, useiden varuskuntien mahdollisuus antaa henkilökunnalle mahdollisuudet harjoitteluun ja kilpailuihin, sekä selkeä organisaatio, joka on mahdollistanut kilpailujen järjestämisen myös työajan ulkopuolella seuratyössä.

Juuri samoista asioista, urheilijan näkökulmasta, kerrotaan Heikki Ikolasta tehdyssä kirjassa *Hiljainen mestari*.

Moni seura ja kunta on yhdistänyt maastohiihdon ja ampumahiihdon yhteen paikkaan. Monien seurojen ampumahiihtojaostoissa edistetään

lajia osana yleisseuran toimintaa. Jaostojen kautta tehdään lajin eteen paljon ja päätetään käytännön asioista. Onkin järkevää, että seura-toimintaan osallistuvat niin miehet kuin naiset sekä mahdollisuuksien mukaan myös eri-ikäiset ampumahiihtohimiset. Näin päätöksenteko huomioi seuran jäsenistöä paremmin ja osaamista saadaan myös laajennettua.

Ampumahiihdon yhdenvertaisuustyön osalta haasteena on ollut, että naisten rooli ampumahiihdossa oli alkuaikoina vähäinen. Ampumahiihdon muuttuessa pienoiskiväärillä ammuttavaksi harjoittelu helpotui myös ns. siviilipuolella. Samalla naisten harrastajamäärät kasvoivat.

Naiset kilpailivat jo 1980-luvulla maailmancupia erillisenä kilpailukiertueena. Vuonna 1992 myös naisten ampumahiihto pääsi olympialajiksi.

Kun kansainvälinen ampumahiihtoliitto IBU perustettiin vuonna 1993, naisten kilpailutoiminta oli maailmancupissa heti mukana. Kan-

sainvälisesti ampumahiihto on myös ollut ensimmäinen laji, jossa maailmancupin rahapalkinnot ovat olleet samansuuruiset miehille ja naisille.

Suomessa nais- ja tyttöharrastajien määrä on ollut vähäisempi kuin miesten. 2000-luvulla harrastajien sukupuolijakauma on kuitenkin muuttunut merkittävästi noin 65/35 jaosta 50/50 suhteeseen. Selityksenä ovat olleet suomalaisten naisampumahiihtäjien (kärkenä Kaisa Mäkäräinen ja Mari Eder) hienot menestykset, ampumahiihdon seuratyö, jossa on huomioitu myös tytöt, sekä liiton järjestämät koulutukset ja lajiesittelykiertueet. Näissä kouluesittelyissä on huomattu, että tytöt ja pojat oppivat uuden taidon (ammunta ekoaseella) yhtä nopeasti. Samoin innostus lajiin on voinut sytyä sukupuoleen katsomatta.

Suomen ampumahiihtoliitossa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ei nähdä niinkään numeroiden vaan tekojen kautta. Vastuullisuustyösämme korostetaan, että kaikilla urheilijoillemme pitää olla mahdol-

lisuudet päästä edustamaan Suomea täyttäänsä valintamenettelyn kriteerit. Kaikilla harrastajillamme tulee olla mahdollisuus turvalliseen harrastamiseen ja sitä varten koulutamme jatkuvasti seuratoimijoitamme ja valmentajiamme. Vastuullinen toiminta ja turvallinen harrastaminen ovat erityisen tärkeitä nuorten kanssa, mutta samat säännöt pätevät kaikkiin.

Onkin oleellista huomata, että olemme kulkeneet lajina pitkän matkan 62 vuoden aikana. Ampumahiihto ja urheilu yleensäkin ovat tiivis kokonaisuus yhteiskunnassamme ja meidän pitää pystyä toimimaan laadukkaasti ja vastuullisesti. Näin meidän hienon lajimme ilosanomaa voidaan viedä parhaiten eteenpäin ja uudet nuoret saavat mahdollisuuden tavoitella rajojaan huippu-urheilussa.

Tunnuksemme sen sanoo: Ampumahiihto on onnistumisia, elämyksiä ja urheilun parasta draamaa!

TAPIO PUKKI
toiminnanjohtaja
Suomen Ampumahiihtoliitto

Heikki Ikolan tarina kansiin

Suomen menestynein ampumahiihtäjä Heikki Ikola tunnettiin hiljaisena mestarina, joka ei halunnut korostaa itseään. Hänen saavutuksensa, yhteensä kymmenen olympia- ja MM-mitalia, puhuvat puolestaan.

Tietokirjailija Timo Mikkilä kirjoitti Jurvassa ja Kanadan Ontariossa kasvaneesta Ikolasta kirjan *Hiljainen*

mestari (Urheilumuseo). Porin priikaati Säkylässä tarjosi siihen aikaan hyvät harjoitteluolosuhteet maailman valioihin lukeutuneelle Ikolalle. Ikola osallistui Loimaan hiihtohistorialliseen seminaariin etäyhteydellä. Jouko Pukki toimi haastattelijana ja kaivoi hiljaisesta mestarista monta mielenkiintoista asiaa.

Timo Mikkilä:
Hiljainen mestari.
Urheilumuseo 2021.
33 € + postikulut.
Urheilumuseon verkkokauppa:
<https://verkkokauppa.urheilumuseo.fi/fi/hiljainen-mestari.html>

Heikki Ikola vastaili etäyhteydellä leppoisasti Jouko Pukin esittämien kysymyksiin.

Tervetuloa uudelleenkin Loimaalle!

Oli erityinen kunnia saada Loimaalle ensimmäinen hiihtohistoriallinen seminaari, iso kiitos järjestäjille. Seminaarin paikaksi ylpeydenaiheemme, vuoden museokisikin valittu Suomen maatalousmuseo Sarka oli varsin oiva. Sarka tarjosi läsnäololle hyvät fyysiset puitteet, ja modernisti seminaari myös striimattiin muualla sitä seuranneille.

Seminaarin ajankohta tuntui varsin sopivalta. Olympiavuonna, hiihtobuumien aikaan, oli paikallaan tehdä katsaus ja aikamatka hiihdon historiaan. Hiihtobuumilla tarkoitan sitä, mitä olen nähnyt: eri-ikäiset ihmiset ovat nyt hyvälumisten talvien myötä todella innostuneet maastohiihdosta. Kuluneenkin talven aikana hiihtovälineet ovat loppuneet kauppoista ja vuokravälineet niitä tarjoavilta. Käytetyt sukset, monot ja sauvat ovat vaihtaneet kiivaasti omistajaa sukulais- ja tuttavapii-

reissä, kirpputoreilla ja internetin kauppapaikoilla.

Kouluissa on hiihdetty, vapaa-ajalla on hiihdetty. Kenties jossain ajan hermolla elävässä työpaikassa hiihto on ollut mahdollista työkykyä edistävänä toimintana.

Erytisen iloista on se, että koululaiset hiihtävät. On riemukasta saada opettajalta viesti, jossa kehoitetaan lapsia ottamaan sukset mukaan kouluun. Koululiikunnalla on ollut ja yhä on erityinen merkitys hiihtoharrastuksen jatkumisessa myös tulevaisuudessa.

Kuntien näkökulmasta hiihtoharrastuksen viriäminen on tarkoittanut sitä, että latujen odotetaan olevan hyvässä kunnossa heti, kun sää sen sallii. Loimaalla olemme siihen toiveeseen vastanneet muun muassa parantamalla viestintää kulloinkin ajetuista laduista. Jatkossa toivoisin lisää yhteistyötä kaupungin ja kolmannen sektorin välillä latujen ja muiden ul-

koliikuntapaikkojen hoidoissa.

Kannatan palvelusopimuksia yhdistysten, kuten urheiluseurojen kanssa. Kaupungin ei tarvitse tehdä kaikkea työtä itse, vaan sen voi ostaa osajilta ulkopuolelta. Kylliksi en voi kaupungin puolesta olla kiitollinen kaikista vapaaehtoisista kuntalaisista, joiden sydämenasiana on latujen tai ulkoajien hoito. Lämmin kiitos kaikille teille!

Seminaariapaikkakunnalla Loimaalla hiihtäjät pääsevät nauttimaan myös Loimijoen jään luisteluhiihtoon sopivista baanoista sekä ”pikku-Lapiksi” kutsuttavan Virtaan upeista maastoista. Toivotan kaikki tervetulleiksi tutustumaan!

Loimaalla hiihdon historiaa on selvitetty ja vaalittu jo pitkään. Kiitos Jouko Pukille ja muille hiihtohistorian ystäville uutterasta työstä. Meillä on suksimuseo, jonne on kerätty ällistytävä määrä tietoa ja aineistoa

suksista ja hiihtämisestä. Vierailu museossa on nostalginen kokemus. Erilaisista suksista, sauvoista, monoista, numerolapuista, maskoteista, tarroista, mitaleista ja lehtileikkeistä tulee mieleen paljon muistiväläyksiä omista lapsuuden hiihdoista, televisiosta seuratuista arvokisoista, kampanjoista ja muusta hiihtoon liittyvästä. Suosittelem vierailua Loimaan Juvalla sijaitsevassa suksimuseossa.

Hiihtohistoriallisessa seminaarissa 18.3.2022 kuulimme mielenkiintoisia esitelmää Juuso Waldenista, Veikko Hakulisesta, puusuksien kehityksestä ja monesta muusta. Hienon lisän aiheiden käsittelyyn toivat pyydetyt kommenttipuheenvuorot. Kaikki esitykset olivat erityisen korkeatasoisia! On arvokasta, että saamme lukea samoista aiheista myös kirjallisesti tämän julkaisun myötä.

Loimaan kaupungin puolesta kiitän mahdollisuudesta olla mukana

Tarja Mäki-Punto-Ristanen avasi kaupungin valtuuston edustajana Loimaan hiihtohistoriallisen seminaarin.

seminaarikonaisuudessa. On helpottavaa ajatella, että maineikkaan menneisyytensä lisäksi hiihdon historiaa kirjoitetaan edelleen joka päivä. Toivottavasti tämä seminaari saa jatkoa, kuten järjestäjät suunnittelivat. Tervetuloa uudelleen Loimaalle hiihtohistorian merkeissä!

TARJA MÄKI-PUNTO-RISTANEN
Loimaan kaupunginvaltuuston
puheenjohtaja